

СИЛАБУС
Навчальної дисципліни

Основи алгебраїчної топології
вид дисципліни за вибором

2022/2023 навчальний рік

рівень вищої освіти **бакалавр**; галузь знань **11 – Математика та статистика**;
спеціальність **111 – Математика, 113 - Прикладна математика**; освітня програма
«Математика», «Прикладна математика»; факультет **математики і інформатики**

РОЗРОБНИК: Петров Євген В'ячеславович – кандидат фізико-математичних наук,
старший викладач кафедри фундаментальної математики.

1. Опис навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни “Основи алгебраїчної топології” є ознайомлення з базовими конструкціями та інваріантами алгебраїчної топології.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Основи алгебраїчної топології” є оволодіння методами дослідження топологічних просторів та відображень за допомогою алгебраїчних інваріантів.

Кількість кредитів – **4**

Загальна кількість годин - **120**

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Гомотопічні інваріанти та топологія поверхонь

Тема 1. Гомотопії та фундаментальна група

- Метрики і топології на просторі відображень.
- Гомотопія відображень. Основні властивості, приклади.
- Гомотопічна еквівалентність. Основні властивості, приклади.
- Ретракт, деформаційний ретракт. Стяжні простори. Приклади.
- Гомотопія шляхів і гомотопічні властивості добутку шляхів.
- Замкнені шляхи. Фундаментальна група та її властивості.
- Однозв'язні простори. Приклади.

Тема 2. Накриття та застосування фундаментальної групи

- Накриття. Універсальне накриття. Приклади.
- Дія групи на топологічному просторі. Накриття простору орбіт. Приклади.
- Підняття шляху. Накриваюча гомотопія.
- Обчислення фундаментальної групи за допомогою накриття. Приклади.
- Група автоморфізмів і регулярні накриття.
- Теорема про існування накриття з даною групою.
- Застосування фундаментальної групи як інваріанта.

- Двовимірні теореми про барабан та Брауера.
- Теорема Борсука-Улама та її наслідки.
- Теорема Зейферта-ван Кампена. Приклади застосування.

Тема 3. Топологія поверхонь

- Симплекси, симпліціальні простори та триангуляції. Триангуляції поверхонь.
- Розгортки. Переклеювання. Пряма сума та її властивості.
- Теорема класифікації компактних зв'язних поверхонь.
- Орієнтовність поверхонь.

Тема 4. Вищі гомотопічні групи

- Гомотопічні групи. Основні властивості, приклади.
- Гомотопічні групи і накриття. Приклади обчислення.
- Застосування гомотопічних груп як інваріантів.
- Загальні теореми про барабан і Брауера.
- Узагальнення теореми Борсука-Улама та її наслідків.
- Ступінь відображення сфери і гладкого многовиду.

Розділ 2. Гомологічні інваріанти

Тема 1. Ланцюгові комплекси та гомологічна алгебра

- Ланцюгові комплекси, їхні гомології та когомології.
- Числа Бетті та ейлерова характеристика.
- Алгебраїчні гомотопії. Інваріантність груп гомологій.
- Техніка точних послідовностей. Леми гомологічної алгебри.

Тема 2. Симпліціальні та сингулярні гомології

- Симпліціальні гомології, приклади обчислення.
- Барицентричні підрозділи.
- Сингулярні гомології та їхні властивості.
- Зв'язок сингулярних гомологій з фундаментальною групою. Теорема Хопфа.

Тема 3. Клітинні простори та клітинні гомології

- Клітинний простір, приклади. Пари Борсука. Теорема про вирізання.
- Сингулярні гомології клітинних просторів. Гомології сфер.
- Ізоморфізм сингулярних і симпліціальних гомологій.
- Клітинні гомології. Ізоморфізм сингулярних і клітинних гомологій.
- Приклади обчислення клітинних гомологій у цілих числах.

3. Методи навчання

Лекційно-практичні. Лекції та практичні заняття проводяться аудиторно. У разі оголошення карантину та ув умовах воєнного стану заняття проводяться аудиторно або дистанційно (за допомогою платформ ZOOM, MOODLE) відповідно до наказу ректора Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна.

3. Методи контролю

Опитування, виконання домашніх завдань, контрольна робота, **екзамен** за вибором студента (спеціальність «Прикладна математика»), **залік** за вибором студента (спеціальність «Математика»)

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

4. Рекомендована література

Базова література

1. О.А. Борисенко. Диференціальна геометрія і топологія. – Х.: Основа, 1995.
2. С. Kosniowski. A First Course in Algebraic Topology. – Cambridge University Press, 1980.
3. A. Hatcher. Algebraic Topology. – Cambridge University Press, 2001.

Допоміжна література

4. J. Munkres. Topology. – Pearson, 2001.
5. G.W. Whitehead. Elements of homotopy theory. – Springer, 1978.
6. J.W. Vick. Homology theory. – Springer, 1994.